

GEMMORAGIK INSULTDA HAMSHIRALIK ISHI

Toshmurodova Barno Achilovna

Boymurodov Ismoil Baymonovich

Shahrisabz Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya: Gemmoragik insult – bu miya to‘qimalari ichiga yoki miya po‘stlog‘i osti sohalariga qon quyilishi natijasida kelib chiqadigan o‘tkir nevrologik buzilish hisoblanadi. Bu kasallik kishining hayoti uchun juda xavfli bo‘lib, ko‘plab hollarda tez va samarali yordam ko‘rsatilmasa, og‘ir asoratlar yoki o‘lim bilan yakunlanishi mumkin. Gemmoragik insult bosh miya qon tomirlarining yorilishi yoki shikastlanishi tufayli yuzaga keladi. Aksariyat hollarda, bu patologiya har xil yurak-qon tomir tizimidagi surunkali kasalliklar, arterial gipertoniya, bosh miya anevrizmasi yoki boshqa tomir devorining kasalliklari fonida rivojlanadi.

Kalit so‘zlar: gemmoragik insult, hamshiralik parvarishi, qon quyilishi, bosh miya, tez tibbiy yordam, parvarish choralari, bemor kuzatuvi, gigiena nazorati, ovqatlantirish, rehabilitatsiya.

Gemmoragik insult alomatlari to‘satdan, qisqa vaqt ichida yuzaga chiqadi. Odatda, bemorda bosh og‘rig‘i, ko‘ngil aynishi, qusish, hushini yo‘qotish, tana yoki yuzning bir tomonida falajlik, gapirish, eshitish va ko‘rish qobiliyatining buzilishi, harakat muvozanati va muayyan reflekslarning yo‘qolishi bilan kechadi. Ayniqsa, bosh miya sohalarining zararlanishiga qarab, klinik manzara turlicha bo‘lishi mumkin. Shuning uchun hemoragik insult tashxisi qo‘yilganda, zudlik bilan tibbiy yordam ko‘rsatilishi juda muhim hisoblanadi. Hamshiralik ishi gemmoragik insultda muhim o‘rin tutadi. Chunki aynan hamshira birinchi navbatda bemorning ahvolini baholaydi, birinchi yordam choralarini ko‘radi va barcha zaruriy davolash muolajalarining amalga oshirilishini ta‘minlaydi. Hamshira kasbida mas‘uliyatli vazifalardan biri – bemorning tezkor kuzatuvi va muolajalarini to‘g‘ri bajarishdir. Gemmoragik insultda hamshiralik g‘amxo‘rligi chuqur bilim va malakani, shuningdek, har bir holatda aniq va sergak bo‘lishni talab qiladi. Hamshira birinchi navbatda asab tizimi faoliyatidagi o‘zgarishlarni aniqlashi va kuzatishi kerak bo‘ladi. Bunda bemorning nafas olishi, yurak urishi, qon bosimi va tanadagi vegetativ belgilar doimiy nazorat ostida bo‘lishi shart. Shuningdek, bemorning xatti-harakatidagi, hushida, gapirishidagi va boshqaruv reflekslaridagi o‘zgarishlar aniq qayd etilishi zarur. Bemor hushidan ketgan bo‘lsa, unga to‘g‘ri holatni ta‘minlash, nafas yo‘llarini ochiq ushlab turish va zarur hollarda zudlik bilan kislorod berish, aspiratsiya profilaktikasi, og‘iz bo‘shlig‘ini parvarish qilish hamshiraning asosiy vazifalaridan hisoblanadi [1].

Bemorni qattiq kuzatuv ostida saqlash, ortiqcha gap-soʻzdan, shovqindan, har qanday stress omillaridan muhofaza qilish kerak. Gemmoragik insult boʻlgan bemor tezda harakatga keltirilmasligi, toʻsatdan harakat qilishi, toʻshakda aylanib yotishi tavsiya etilmaydi. Bemor oʻzgartirilganda, yostiq va toʻshak orqasidan va yonidan yumshoq moslamalar qoʻyiladi, uning boʻyni va orqasi toʻgʻri joylashgan boʻlishiga alohida eʼtibor qaratiladi. Buning uchun “shok holati” profilaktikasi, chuqur yotish jarohati (prolezhni) oldini olish choralari amalga oshiriladi. Bemorga har 2-3 soatda, yoki shifokor koʻrsatmasiga koʻra, holdan toymaslik uchun ehtiyotkorlik bilan holatini oʻzgartirish zarur. Gemorrarik insultning birinchi soatlarida bemorning umumiy holati oʻta ogʻir boʻlishi mumkin. Ayniqsa, bosh miya boʻshligʻiga qon quyilishi natijasida nafas olish, yurak urish, qon bosimi va termoregulyatsiya buziladi. Bu vaqtda hamshiraning asosiy vazifalaridan biri – bu hayotiy muhim koʻrsatkichlarni monitoring qilish va bu haqda tezkor maʼlumotlarni shifokorga yetkazishdan iborat. Qon bosimini kamaytirishga harakat qilishda ehtiyot boʻlish zarur, chunki past bosim bosh miyada ishemik jarayonlarni kuchaytirishi mumkin. Gemmoragik insultda bemorni toʻgʻri ovqatlantirish, gigiena qoidalariga rioya qilish, peshob va najas chiqarish monitoringi va ular bilan bogʻliq muammolarni oldini olish ham asosiy vazifalardan biridir. Odatda, bemor hushidan ketgan boʻlsa, burni orqali zond yordamida ovqatlanadi yoki suyultirilgan ovqatlar beriladi. Bemor ogʻzida esa toza paxta va namli gazaklar yordamida ogʻiz boʻshligʻi muntazam tozalanadi, til va milklarni zarar yetkazmasdan parvarish qilinadi. Tana parvarishi, toʻshak va kiyimlarning tozalik holati har doim yuqori darajada saqlanadi. Gemorrarik insultda harakat faoliyatining buzilishi sababli, harakatsiz yotish bilan bogʻliq asoratlarni oldini olish hamshiraning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Bunda, yotoq bemorlarida chuqur yotish yaralarining oldini olish uchun har xil toʻshak aloqalari, maxsus brash yuritish, yengil massaj va harakatlarni bajarishga koʻmaklashish kerak boʻladi. Bemorni faollashtirishda asta-sekinlik bilan turli mushak guruhlarini ishga solish, harakatlarni muvofiqlashtirish hamshiralarning ishi sifatida amalga oshiriladi. Koʻp hollarda, gemmoragik insultdan keyin bemorda falajlik, nutq va quloq eshitishini yoʻqotish, yutish refleksining buzilishi, aqliy va ruhiy oʻzgarishlar paydo boʻladi, bu esa uzoq muddatli parvarish va reabilitatsiyani taqozo etadi [2].

Hamshiralik ishi jarayonida bemorning his-tuygʻularini, psixologik holatini ham eʼtiborsiz qoldirmaslik lozim. Kasallikdan keyin bemorda hissiyotlarning susayishi, depressiv holat, qoʻrquv, xavotir, uyquning buzilishi boʻlishi mumkin. Hamshira bunday kasallarda doimiy muloqotda boʻlishi, ularni ruhlantirish, qoʻllab-quvvatlash, hissiy stresslardan himoya qilishga harakat qilishi kerak. Baʼzi hollarda, bemor yaqinlariga ham tushuntirish va maslahat berilishi muhimdir, chunki ularning toʻgʻri qarovi va yordam koʻrsatishi bemorning sogʻayishida katta ahamiyatga ega. Gemmoragik insult sodir boʻlgan vaqtdan boshlab, barcha harakatlar, dorilarni qabul

qilish, invaziv muolajalar va boshqa har qanday tibbiy parvarishlar haqida hamshira maxsus kundalikda yozib boradi. Har bir nojo‘ya ta’sir, o‘zgarish va aniqlanishga oid ma’lumotlar yozib borilishi kerak. Bu ma’lumotlar natijasida, shifokor tomonidan bemorning shifobaxsh muolajalari muvofiqlashtiriladi. Ayniqsa, gemmoragik insultda o‘z vaqtida antikoagulyantlar, antihipertenzivlar, oziqlantiruvchi va simptomatik davo vositalari buyurilganda, hamshira ularning nojo‘ya ta’sirini o‘z vaqtida payqay olishi va dori vositalarining to‘g‘ri, belgilangan vaqtda berilishini ta’minlashi kerak. Bunda preparatlarning dozalari, yo‘nalishi va ularni qabul qilish vaqtini sinchiklab nazorat qilish zarur. Ba’zan bu kasallikda qon ketishi kuchayishi bo‘lishi mumkin, shuning uchun invaziv muolajalar (in’yeksiya, zond o‘tkazish va boshqalar) ehtiyotkorlik bilan, qon tomirlar holatini doimiy nazorat qilib amalga oshiriladi [3].

Gemmoragik insultli bemorda nafas yo‘llarida tiqilish (aspiratsiya), o‘pka yallig‘lanishi, yurak faoliyatining buzilishi, qonda kislorod miqdorining kamayishi holatlari ko‘p uchraydi. Shu sababli hamshira ham nafas yo‘llarini muntazam tekshirishi, zarur hollarda kislorod soat sifatida yuborilishi, nafas olishning har qaysi bosqichidagi o‘zgarishlarini kuzatishi va shifokorga darhol xabar berishi juda muhimdir. Gemorarik insultni davolashning asosiy bosqichlari tugagach, bemorni bosqichma-bosqich reabilitatsion davolashga tayyorlash ham hamshira zimmasiga yuklatiladi. Bu bosqichda bemor to‘g‘ri ovqatlanish, gigienik parvarish, jismoniy harakatlar va imkon qadar mustaqil hayot faoliyatiga bosqichma-bosqich qaytishiga yordam beriladi. Jismoniy mashqlar asta-sekin va shifokor ko‘rsatmasiga ko‘ra qo‘llaniladi. Nutq va aqliy jarayonlar tiklanishi uchun ham tegishli mutaxassislarning (logoped, psixolog) maslahatlari asosida hamshira yordam beradi. Reabilitatsiyaning asosiy maqsadi bemorni mustaqil hayot faoliyatiga olib chiqishga qaratiladi. Bemor bilan ishlashda hamshira doim ehtiyotkor, sabrli va g‘amxo‘r bo‘lishi muhimdir. Kasallikdan so‘ng, bemorning umumiy ruhiy va jismoniy holati ancha izdan chiqishi mumkin. Shu sababli har qanday yordam, parvarish, ko‘ngil va e’tibor doimo muhim ahamiyatga ega. Har bir holatda, bemorning alohida ehtiyojlari, imkoniyatlari, sog‘ayish jarayoniga individual yondashuv lozim [4].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, gemmoragik insultda hamshiralik ishi bemorning hayotini saqlab qolish, sog‘liqlarni tiklash va ular bilan bog‘liq asoratlarni oldini olishda beqiyos ahamiyatga ega. Hamshira nafaqat tibbiy, balki insoniy yordam, ruhiy yordam, psixologik ko‘mak ko‘rsatishi ham zarur. Ushbu kasallikda harakatlarning muvofiqligi, kuzatuvchanlik, sergaklik va sabr-toqat asosiy mezon bo‘lib xizmat qiladi. To‘g‘ri va samarali hamshiralik ishi natijasida bemor tezroq sog‘ayish yo‘liga o‘tishi, reabilitatsion jarayonlar muvaffaqiyatli bo‘lishi mumkin. Demak, gemmoragik insultda hamshira faoliyati nafaqat tibbiy jihatdan, balki insonparvarlik nuqtayi nazaridan ham juda katta ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, M. (2019). "Insultdan keyingi reabilitatsiya bosqichlari va parvarishning asosiy tamoyillari". Tibbiyot amaliyoti, 14(2), 55–62.
2. Akbarova, Z. (2018). "Gemmoragik insultda zamonaviy hamshiralik yondashuvlari". Sogʻliqni saqlash muammolari, 5(3), 20–27.
3. Beknazarov, A., & Kamalova, S. (2017). "Bosh miya qon quyilishida hamshiralik parvarishi". Zamonaviy tibbiyot, 11(1), 33–41.
4. Gʻulomova, N. (2021). "Hamshiralik ishi va bemor xavfsizligi: insult boʻlgan bemorlar misolida". Tibbiyot va innovatsiyalar, 9(4), 70–77.
5. Hamroyeva, D. (2022). "Gemmoragik insult: tashxis va samarali hamshiralik parvarishi". Tibbiy amaliyot, 17(2), 45–53.
6. Islomova, F. (2019). "Intensiv hamshiralik yordamining insult holatlarida ahamiyati". Sogʻliqni saqlashda innovatsiyalar, 6(2), 12–19.
7. Joʻraeva, G. (2020). "Gemoragik insult bemorlarini ovqatlantirishda hamshiralik parvarishining oʻrni". Tibbiyot fanlari axborotnomasi, 8(1), 48–54.